

Slægten Winstrup

1804—1880

Af Axel Johansen

En gardist, som var ikke så lidt ud over det almindelige, blev i 1804 grundlægger af en slægt Winstrup. Hans navn var Ole Johansen. Kun to mænd kom til at bære slægtsnavnet, far og søn. Og da den sidste døde barnløs 1880, har denne slægt ingen forbindelse med dem, som nu hedder Winstrup. På spindesiden fortsættes dog under andre navne.

Men begge to udrettede så meget, at deres navne bør bevares, også i Holbækegnens historie, da de stammer derfra.

Ole blev soldat i 1804 og fik i tjenesten tilnavnet Winstrup efter sin fødeby Vinstrup ved Holbæk, hvor han blev født 12. august 1782 som søn af husmand Johan Hansen, også kaldet tusindkunstneren, fordi han kunne lidt af alt. Foruden landmand var han også smed, hjulmand, snedker, tømrer og spillemand.

Ved det nordvestlige hjørne i vejkrydset i Vinstrup ligger et husmandssted, som for et par år siden blev købt af Svend Jensen. Indtil 1949 har der på stedet tillige været smedje, så der er næppe tvivl om, at her er stedet, hvor Ole blev født.

En yngre søn, Jacob, født 1799 blev min mors farfar. Begge mine forældre er født Johansen.

Begge sønnerne blev uddannet som møllere, men Ole nøjedes ikke med det. Som dreng havde han hjulpet i landbruget, og som ung fik han uddannelse som tømrer, møllebygger, urmager og gørtler.

Hans virksomhed gav sig udslag i soldatertjenesten, som på

grund af krigen med England varede 6½ år. Han opfandt en slags kajakker, med hvilke han bragte depecher gennem den engelske blokade af København 1807—1808, og han havde ideen til en slags undervandsbåde, som han tilbød at bygge og sejle ud i og ødelægge engelske krigsskibe. Men Frederik VI, som da var kronprins og regent, forbød ham at gøre forsøget. Og det var vel godt nok det. En langt senere tid har vist, at det ikke er så lige til at bygge pålidelige undervandsbåde.

Efter soldatertjenesten fik han lejlighed til at vise sin mekaniske sans og gøre en indsats i dansk industri. 1811 købte han ejendommen Mariaslyst på Frederiksberg og byggede der mekaniske værksteder og i 1833 en mølle, Winstrup Mølle, som brændte 1857. Her blev min moder født 1855. Den lå på bagpladsen af nuværende Henrik Ibsens Vej nr. 56 og 58 ved hjørnet af Vesterbrogade. Førstnævnte vej hed før Winstrups Vej, et navn den burde have beholdt.

Winstrups Mølle må ikke forveksles med Amerikamøllen, som Ole Winstrup også har været ejer af en tid (1834—1842). Den lå for enden af Amerikavej og er på ældre kort kaldt „Ny Winstrup Mølle“. Den var bygget af ham selv i 1814.

På et kendt litografi efter maleri af Vilhelm Petersen ca. 1850 „Kjøbenhavn set fra Valby Bakke“ ses Winstrup Mølle længst tilvenstre i baggrunden og Amerikamøllen i forgrunden.

På værkstederne syslede Ole Winstrup særligt med landbrugsredskaber, og han blev opfinder af en gennem mange år brugt plovtype „Den Winstrupske plov“, hvoraf tegning haves på Landbrugsmuseet i Lyngby, men ploven, mener man der, findes ikke noget sted mere.

I nogle år opholdt Ole Winstrup sig i Tyskland, og efter at have set adskilligt drev han selv et maskinværksted der, mens hans kone drev virksomheden hjemme. Der byggede han en dampmaskine i 1826 og var den første dansker, som byggede en sådan. Den blev leveret sammen med et valseværk til et bryggeri i København, i hvilken by der i forvejen kun var tre dampmaskiner foruden 4 dampskibe. I de følgende år byggede han tre dampmaskiner hjemme.

Ole Winstrup blev gift 1813 med Ane Margrethe Hanberg. De fik to børn: Peter Joseph, født 27.6.1814 og Oline, født 1820, til sin tid gift med den kendte handeleggartner F. Julius Koch, hvorefter Kochsvej er opkaldt, og gennem hvem slægten er fortsat på spindesiden.

Peter Joseph havde også en udpræget mekanisk sans, men medens faderen mest var eksperimentator, havde sønnens virke bund i en dygtigt tilegnet teknisk viden.

I skolen tegnede det dog ikke så godt. Mest tid tilbragte han i faderens værksteder og efter skoletiden i hans mølle.

Men i 1835 gik han på Polyteknisk Lærestanstalt, og her blev det alvor med hans læsning. Man kunne da vælge mellem to studiegrene: mekanik eller anvendt naturvidenskab. Fire år efter havde Peter taget begge eksaminer. Indtil 1880 var der kun tre andre, der havde gjort det.

Han imponerede ikke sine lærere ved sit udseende, påklædning eller væsen, men gjorde sig hurtigt gældende ved sin dygtighed både i teori og praksis. Professor H. C. Ørsted var hans lærer i mekanik, og det fortælles, at da Ørsted en dag havde tegnet en maskine på tavlen, lagde han kridtet og sagde: „Nu går den“, men i det samme tilføjede Winstrup fra sin plads: „Næ, den går inte“. Og han havde ret, for Ørsted havde glemt en vigtig maskindiel.

Efter sin eksamen tog han til udlandet, først en kort tid til Hamborg, derefter 2 år til England, hvor han satte sig ind i mølteri og dampskibsbyggeri. Han levede meget nøjsomt, kun eet sparede han ikke på: køb af gode tekniske bøger.

I 1842 kom han tilbage og var 1843—1845 ansat ved Frederiksværk Jernstøberi, hvor han blev mester ved den store smedje.

Derefter kom han til Københavns vandvæsen og blev konstitueret som 2. vandinspektør. Han foreslog, der skulle bygges et helt nyt vandværk, men det ville man ikke gå med til. De lærte stredes blot om, om der skulle lægges træerør eller jernrør ved det gamle. Så tabte han tålmodigheden og søgte anden beskæftigelse. 10 år efter blev vandværket bygget efter hans plan.

Københavns største maskinværksted og jernstøberi var på det tidspunkt, 1846, i forlegenhed for nye ledere, nemlig etablerementet H. Gamst & H. C. Lund. Det lå i Vestervoldgade nær Studiestræde. Winstrup overtog ledelsen af dets mekaniske afdeling, og kort efter blev ingeniør V. C. C. Gamel, som han havde arbejdet sammen med i Frederiksværk, ansat som leder af dets støberi.

I 1854 overtog de begge etablerementet, som udførte mange forskellige og betydelige arbejder såsom agerdyrkningsredskaber, varmeanlæg, brandsprøjter, kirkeklokker, fyrtårnsapparater, artilleriprojektiler og dampmaskiner.

Peder Winstrups sære væsen gjorde, at han tit kom på kant med arbejderne, men det jævnedes altid, fordi de respekterede hans praktiske dygtighed og blev behandlet godt. Han passede sin gerning og afslog at modtage offentlige hverv. Dog kunne han ikke sige nej til at være med i ledelsen af Industriforeningen og Landhusholdningsselskabet, hvor han forstod at gøre sig gældende ved at sige sin mening på en kort og bestemt måde. Han hadede lange, ørkesløse diskussioner.

Omkring 1870 begyndte hans helbred at vakle, og da det samme var tilfældet med hans kompagnon, solgte de virksomheden i 1872.

Winstrup kunne nu nyde sit otium uden økonomiske bekymringer. Hidtil havde han boet i et par kvistværrelser over forretningen, nu byggede han en villa i Rahbechsalle med små værksteder, bibliotek og selskabslokaler og samlede sig en omgangskreds assisteret af en husbestyrerinde. Han dyrkede her mange interesser også ud over de faglige, f. eks. nationalpolitik, Københavns historie og runer, indtil han døde i 1880.

KILDER:

C. Nyrop: Ole Johansen Winstrup og Peter Joseph Winstrup, et stykke industrihistorie. Industriforeningens månedsskrift 1880 — samt egne slægtsoptegnelser.